

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

27.
ARAŞTIRMA SONUÇLARI
TOPLANTISI
3. CİLT

25-29 MAYIS 2009
DENİZLİ

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayın No : 3250/3
Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No: 143/3

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Haydar DÖNMEZ

Candaş KESKİN

Kapak ve Uygulama

Necdet ÇELİKTAŞ

ISSN: 1017-7663

Kapak Fotoğrafı: *Harun ÖZDAŞ*

“Ege-Akdeniz Bölgesi Sualtı Araştırması 2008 Yılı Çalışmaları”

“Datca Yarımadası Gazze batığı sepet formulu amphoralar”

Not : Araştırma raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar Dönmez tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygùl Ofset Matbaacılık
San. Tic. Ltd. Şti.
ANKARA-2010

İÇİNDEKİLER

Ender VARİNLİOĞLU, Pierre DEBORD 2008 Yılı Karia Araştırmaları	1
Martin BACHMANN 2008 Yılı Oinoanda Çalışmaları	9
Hamdi ŞAHİN Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları 2008	17
Hugh ELTON, John HALDON , Jim NEWHARD , Sean LOCKWOOD Avkat Archaeological Project, 2007-2008	29
Emel ERTEN, Murat ÖZYILDIRIM, Tuna AKÇAY Olba 2008 Yılı Yüzev Araştırması	51
Fusun TÜLEK Osmaniye Arkeolojik Yüzev Araştırması 2008 Yılı Çalışması	69
Peter RUGGENDORFER Die Ergebnisse Der Feldforschungen in Alinda 2008	83
Ümit AYDINOĞLU Erdemli Ve Silifke Arasında Kentleşme ve Tarımsal Organizasyon 2008 Yılı Araştırması	97
S. MAZZONI , A. D'AGOSTINO , V. ORSI Kuşaklı 2008 Survey Season (Yozgat-Sorgun) 1st Preliminary Report	109
Atilla ENGİN Sivas İli 2008 Yılı Yüzev Araştırması	129
A. Osman UYSAL Çanakale İli Ortaçağ ve Türk Dönemi Yüzev Araştırması (2008)	151
Mustafa ŞAHİN, İ. Hakan MERT, Derya ŞAHİN Keles Yüzev Araştırması, 2008.....	163
Mustafa ŞAHİN, Serkan GÜNDÜZ Kyzikos Sualtı Araştırması , 2008.....	179

Karl ST ROBEL, Christian GERBER, Gabriele KOINER Uluslararası Tavium Projesi: 2008 Yılı Araştırmaları	187
Günder VARİNLİOĞLU Geç Antik Dönemde Silifke Kırsalında Yerleşim: 2002-2007 Yılları Yüzey Araştırması Sonuçları	201
Winfried HELD, Gonca CANKARDAŞ ŞENOL, Ahmet Kaan ŞENOL 2008 Yılı Bybassos Araştırması	215
Harun TAŞKIRAN, Metin KARTAL 2008 Yılı Ilisu Baraj Gövdesi Alanı Yüzey Araştırması.....	233
Poul PEDERSEN Report of The Turkish-Danish Investigations at Ancient Halikarnassos (Bodrum) in 2008.....	245
Kadir PEKTAŞ, Gülsen BAŞ Bitlis ve Çevresi Yüzey Araştırması, 2008	259
Şengül AYDINGÜN, Emre GÜLDOĐAN, Volker HEYD, Hakan ÖNİZ 2008 Yılı İstanbul Tarih Öncesi Çağlar Yüzey Araştırması	273
Enver AKIN Adıyaman Gaziantep ve Şanlıurfa Müzeleri'nde Yer Alan Roma Dönemi Ticaret Malları	289
Fikri KULAKOĐLU, Kutlu EMRE, Ryoichi KONTANİ, Hiroomi TS UMURA, Sabahattin EZER Kayseri Arkeolojik Yüzey Araştırması Projesi (Kayap) 2008 Yılı Çalışmaları Sonuç Raporu	305
Ann E. KILLEBREW, Gunnar LEHMANN Summary of the 2008 Cilicia Survey (İskenderun Bay Region)	319
İsa KIZGUT Beydağları Yüzey Araştırmaları 2008.....	339
Abuzer KIZIL, İsmail Ernur ÖZTEKİN 2008 Yılı Muğla İli, Milas İlçesi İle Ören ve Selimiye Beldeleri'nde Arkeolojik Yüzey Araştırması	359

Gülçin İLGEZDİ BERTRAM, Jan-K. BERTRAM İlk Tunç Çağı Ankara Bölgesi Araştırmaları (Odtü Yüzey Araştırması 2008 ve Ahlatlıbel Buluntuları) Zur Frühbronzezeit in Der Ankara-Region (Odtü-Survey 2008 und Aufarbeitung Der Ahlatlıbel-Funde)	385
Ferudun ÖZGÜMÜŞ 2008 Yılı İstanbul Sur İçeri Arkeolojik Çalışmaları.....	397
Hasan BAHAR Konya ve Karaman İlleri ve İlçelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması, 2008	415
Osman AYTEKİN Artvin-Erzurum İlleri Çoruh Vadisi'ndeki Tarihî Yollar ve Kültür Varlıkları Yüzey Araştırması, 2008.....	435
Tunç SİPAHİ, Tayfun YILDIRIM 2008 Yılı Çankırı ve Çorum İlleri Yüzey Araştırması.....	447
Michael HOFF, Rhys TOWNSEND, Ece ERDOĞMUŞ The Antiocheia Ad Cragum Archaeological Research Project: Northeast Temple 2008 Season	461

KYZİKOS SUALTI ARAŞTIRMASI , 2008

Mustafa ŞAHİN *
Serkan GÜNDÜZ

Uludağ Üniversitesi, Bilimsel Araştırmalar Koordinatörlüğü tarafından desteklenen 2006/39 numaralı ve “Güney Marmara Kıyı Şeridinde Sualtı Kültür Varlıklarının Envanterlenmesi” isimli projenin bir parçası olan araştırmalar ile Kyzikos limanlarının incelenmesine başlanmıştır. Kyzikos kentindeki araştırmalarımıza izin veren kazı başkanı Yrd. Doç. Dr. Sayın Nurettin Koçhan’a minnettarız. Destek ve yardımları için Erdek Belediye Başkanı Sayın Hüseyin Sarı ile yardımcısı Sayın Hulusi Ay’a da teşekkür ederiz. Proje, Almanya’nın Münih Kentinde bulunan Bayerische Gesellschaft für Unterwasserarchäologie e.V. ile ortak olarak yürütülecektir. Ancak Almanya’dan katılan heyet üyelerinin zamanında çalışma vizelerini alamaması, çalışmaların planlandığı gibi başlatılamamasına ve 2008 yılındaki programın aksamasına neden olmuştur.

Balıkesir İli, Bandırma İlçesi, Erdek Beldesi’nde yer alan Kyzikos, antik Mysia sınırları içerisinde yer alan bir kıyı kentidir. Kyzikos, Antik Çağda Arktonnessos (Ayı Adası) ya da Arkton Oros (Ayılar Dağı) olarak anılan Kapıdağ Yarımadası’nın ana kara ile birleştiği kıstağın güney ucuna yakın bir noktaya kurulmuştur (Resim: 1)¹. Antik kaynaklar ilk olarak Miletoslular tarafından koloni kenti olarak kurulduğunu rivayet ederler. Örneğin Strabon, Lampsakos’lu Anaksimenes’ten aktararak, Kyzikos’u Miletoslular’ın

* Prof. Dr. Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle - Bursa / TÜRKİYE. mustafasahin@uludag.edu.tr
Arş. Gör. Serkan Gündüz, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle - Bursa/TÜRKİYE. sgunduz17@gmail.com

1 N. Koçhan, “Argonautlar Mitolojisine Göre Kyzikos Kentinin Topografik Yapısı”, T. Korkut (Ed.), 60. Yaşında Fahri Işık’a Armağan (İstanbul 2004), 423 vd.

kolonize ettiğini bildirir. Eusebios'un kroniğinde ise Miletos'un ilk olarak İ.Ö. 756 yılında, daha sonra da İ.Ö. 679 yılında Kyzikos'u kolonize ettiği belirtilmektedir. Bu rivayetlere göre, Kyzikos tarihi genellikle İ.Ö. 8. yüzyılda başlatılmak istense de, Tunç Çağından beri burada bir yerleşimin olduğu tahmin edilmektedir. Çünkü kentin çok stratejik bir noktada kurulmuş olması, İ.Ö. 8. yüzyıldan önce de burada bir yerleşim olması olasılığını güçlendirmektedir. Çünkü kent, Prmopontis'te (Marmara Denizi) birden fazla limana sahip, stratejik açıdan hem anakara, hem de Kapıdağı'nı kontrol edebilecek hâkim bir noktada yer almaktadır.

Strabon'a göre kentin 2 adet kapalı limanı vardır²: Panarmos ve Threicius. Buna karşın Apollonius, bir üçüncü limandan daha bahseter³: Chytus. Bu rivayete göre, Strabon Chytus limanının varlığından habersizdir. Chytus limanı, Panarmos limanının tersine, arazinin doğal yapısı dikkate alınmadan sonradan inşa edilen yapay bir limandır. Belki de bu özelliğinden dolayı Strabon'un gözünden kaçmıştır. Büyük bir olasılıkla boğazın tam olarak kapanmasından sonra Erdek Körfezi'ne yanaşan gemilere hizmet vermek üzere inşa edilmiştir. Böylece Ege Denizi'nden gelen bir geminin Kyzikos'a demir atması için Bandırma Körfezine kadar yolculuğa devam edip Threicius limanına demir atmasına gerek kalmamıştır. Yine antik yazarlardan Marcellinus, limanların zincirle kapatılarak kontrol altına alındığını aktarmaktadır⁴. Geçtiğimiz yüzyılın başlarında Kyzikos civarında kapsamlı bir araştırma yapan F.W. Hasluck ise liman girişlerinin ayrıca mendireklerle korunduğundan söz etmektedir⁵.

Bu kısa takdim bile Marmara Bölgesi'nin en önemli antik kenti olan Kyzikos'un limanları hakkındaki bilinmezlerin ne kadar fazla olduğuna işaret etmektedir. İlk bakışta akla gelen sorular arasında ön plana çıkanlar: Kentin liman sayısı iki midir, yoksa üç mü? Limanlar ilk olarak ne zaman yapılmıştır ve hangi tarihe kadar kullanılmıştır? Liman girişleri gerçekten

2 Strabon XII.8, s. 79.

3 Apollonius, Inscr. IV. 57.

4 Marcellinus, Amm. Marc. XXXVI. 8, 382 A.D.

5 F.W. Hasluck, Cyzicus (1910), 5.

zincirle kontrol altına alınmış mıdır? Limanlarda mendirek var mıdır? En önemlisi de Kyzikos limanlarının Antik Çağ deniz ulaşımındaki yeri nedir?

2008 yılındaki araştırmalarda öncelik hem karada, hem de su altında olmak üzere liman bulunabilecek alanların tanınmasına ayrılmıştır. İlk olarak kentin oturduğu alanın daha iyi anlaşılabilmesi için yüzey taraması yapılarak, daha önce antik kaynaklar tarafından rivayet edilen limanların yeri saptanmaya çalışılmıştır (Resim: 2). Ön incelemelerimiz esnasında Panarmos ve Threicius limanlarının zamanla dolarak tamamen toprak altında kaldığı gözlemlenmiştir. Chytos limanı ise önemli ölçüde günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır.

Karadeniz yönünden gelen gemilerin yanaşması için uygun olan Bandırma Körfezindeki Threicius limanının büyük bir bölümü toprak altında kalmış olsa da kısmen kıyıda anlaşılabilir (Resim: 3). Mevcut kıyı çizgisi boyunca uzanan yapı kalıntılarındaki duvar işçiliği Geç Antik Çağ veya daha sonrasına işaret eden özellikler göstermektedir (Resim: 4). Bu nedenle bu yapıların limanın dolmasından daha sonraki bir tarihte buraya inşa edildiklerini düşünüyoruz.

Diğer bir liman Panarmos limanıdır (Resim: 2-3). Tamamen toprak altında olan bu limanın varlığı ancak sur duvarları takip edildiğinde anlaşılabilir (Resim: 5). Bu limanda yapılacak sondajlar bir yandan limanın dolmasında hangi doğal olayların önemli rol oynadığını gösterecek, diğer yandan da limanın ne zaman tamamen terk edildiğini gösterecektir. Burada yapılacak kazılarda, İstanbul Marmaray kazılarında olduğu gibi, karada gemi bulabilme olasılığı yüksektir.

İnceleme yaptığımız son liman Chytos limanıdır (Resim: 2-3). Burada ilk dikkat çeken kısmen karadan da gözlemlenebilen bir mendirek yapısıdır (Resim: 6). Yüzeyde kısmen gözüken mendirek denize doğru devam ederek bir müddet sonra gözden kaybolmaktadır. Bu noktada yapılan dalışlar sonucunda mendireğin 2 metre derinde olmak üzere mendireğin denizin tabanında da devam ettiği anlaşılmıştır (Resim: 7). Mendirek kalıntısının günümüzde deniz seviyesinin oldukça aşağısında kalmasının nedenini şimdilik depremler ile açıklamak istiyoruz.

Deniz tabanında yaptığımız incelemelerde, mendireğin yanı sıra mendireğin hemen batısında deniz tabanına yayılmış şekilde düzgün kesilmiş taş bloklardan oluşan bir yapının daha bulunduğu gözlemlenmiştir (Resim: 8). Ancak şimdilik bunların işlevi konusunda herhangi bir yorumda bulunmak istemiyoruz.

2008 yılında yaptığımız ön araştırmalar aynı zamanda yol haritamız için de belirleyici olmuştur. Buna göre, 2009 yılında *Total Station* kullanılarak Chytos limanının planı çıkarılacak ve mendirek bu haritaya işlenecektir. Bununla birlikte “Side Scan Sonar” yardımıyla mendireğin etrafında sistemli bir arama tarama çalışması gerçekleştirilecektir. Ayrıca bir sediment matkabı yardımı ile mendirek etrafında açılacak küçük sondajlarla limanın ilk olarak hangi tarihlerde inşa edildiği anlaşılmasına çalışılacaktır. Bu arada deniz tabanında bulunan mimarî buluntunun tamamı kayıt altına alınacaktır. Bununla birlikte hem mendirekten, hem de işlevi anlaşılamayan yapıdan taş örnekleri alınarak olası taş ocakları saptanmaya çalışılacaktır.

Sonuç olarak 2008 yılında gerçekleştirilen kısa süreli araştırma ile Kyzikos sualtı araştırmaları resmen başlamıştır. Bu çalışmalar aynı zamanda 2009 yılından başlayacak çalışma programımızın şekillenmesinde de önemli rol oynayacaktır.

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8